

Bijlage A

Overzicht van mede-leerlingen van het Stedelijk Gymnasium die zich eveneens in 1921 inschreven aan de Leidse universiteit¹

<i>naam</i>	<i>geboren/studie- richting² 1921</i>	<i>woonplaats</i>	<i>candidaats- examen</i>	<i>doctoraal- examen I/II³</i>
- Tjalda Nicoline Dekker	07-03-1902	Den Haag	07-06-1922	-----
- Pauline Victoire Van Geuns	07-10-1903	Leiden	19-06-1922	09-06-1925 I/II
- Ettea Henderina Van Ginkel	19-02-1903	Den Haag	19-12-1922 afgew.	16-06-1926 I/II 27-04-1923
- Tine Louise Van Gulik	02-10-1902	Den Haag	23-10-1922	05-06-1925 I 12-06-1925 II
- Jacob Lodewijk Hamming	27-05-1903	Leiden	20-10-1922	18-06-1925 I 29-06-1925 II
- Everardina Wilh. Hoetink	11-01-1904	Den Haag	07-06-1922	15-12-1925 I/II
- Lodewijk Jan 't Hooft	03-10-1902	Leiden	20-04-1923	23-09-1926 I/II
- Egbertha Kohnhorst ⁴	08-01-1903 (Letteren)	Den Haag	04-12-1924	07-06-1928 I 14-06-1928 II
- Jacob Kuilman ⁵	12-03-1902 (Geneeskunde)	Leiden	02-07-1924	11-10-1926 I 07-04-1927 II
- Julie Gertrude M.H. Nederburgh	17-08-1902	Leiden	09-10-1922	-----
- Floris Carsilius A. Van Pallandt	08-03-1903	Leiden	04-10-1922 afgew. 22-01-1923	22-01-1925 afgew. 26-03-1925 afgew. 25-06-1926 I/II
- Arend Johan Rosman	30-03-1902	Leiden	25-09-1922	02-06-1925 I
- Wilhelmina G. van Hettinga Tromp	03-12-1902	Den Haag	09-06-1922 afgew. 27-09-1922	16-06-1925 I 27-06-1925 II

¹ Alle gegevens ontleend aan het archief inzake de Studenteninschrijvingen van de Rijksuniversiteit Leiden 1877-1977. Inschrijfregister nr. 45, diverse inschrijvingsformulieren en studentenregistratiekaarten.

² De studierichting is Rechten, tenzij anders vermeld.

³ De doctoraalexamens I en II, werden soms tegelijk op één dag afgelegd.

⁴ Gepromoveerd tot doctor in de Letteren op 30-05-1933.

⁵ Gepromoveerd tot doctor in de Geneeskunde op 10-06-1931.

<i>naam</i>	<i>geboren/studie- richting⁶ 1921</i>	<i>woonplaats</i>	<i>candidaats- examen</i>	<i>doctoraal- examen I/II⁷</i>
- Johanna A. C. van Alphen de Veer	02-04-1902	Den Haag	geen gegevens aanwezig	
- Johan Richard Verhey	12-02-1904	Den Haag	geen gegevens aanwezig	
- Egbert Vrieze	17-08-1902	Den Haag	28-06-1922	29-06-1926 I/II
- Wilhelmina H. Woltman	17-11-1902	Leiden	geen gegevens aanwezig	

⁶ De studierichting is Rechten, tenzij anders vermeld.

⁷ De doctoraalexamens I en II, werden soms tegelijk op één dag afgelegd.

Bijlage B

Stamreeks van Everardina Wilhelmina (Dien of Loesje) Hoetink¹

I Everardina Wilhelmina Hoetink², geboren te 's-Gravenhage op 11 januari 1904. Overleden te Ravensbrück op 16 februari 1945.

II vader: Hendrik Richard Hoetink, geboren te Deventer op 12 augustus 1863. Overleden te Rijswijk op 11 februari 1922.

gehuwd met: Gijsbertha Anna Jongbloed, geboren te 's-Gravenhage op 29 juli 1871. Aldaar overleden op 25 mei 1952.

uit dit huwelijk:

1. Hendrik Richard (Henk) Hoetink, geboren te Loeboe Dalam (Boven-Langkat) op Sumatra op 27 juli 1900. Overleden te Amsterdam op 13 november 1963.

gehuwd met: Johanna Cornelia Gertges geboren te Rotterdam op 30 juni 1897. Overleden te Amsterdam op 30 augustus 1982.

uit dit huwelijk: Hendrik Richard (Hans) Hoetink, geboren te Utrecht op 12 februari 1929.

2. Everardina Wilhelmina Hoetink. **zie I.**

III grootvader: Hendrik Richard Hoetink, geboren te Deventer op 13 mei 1825. Overleden te 's-Gravenhage op 21 november 1907.

gehuwd met: Johanna Stegeman, geboren te Deventer op 30 december 1829. Aldaar overleden op 4 september 1898.

uit dit huwelijk:

1. Johanna Hoetink, geboren te Deventer op 28 juni 1851. Overleden te Amsterdam op 22 november 1902. (Was gehuwd met H. Heukels die in 1883 de 'Flora van Nederland' uitgaf).

2. Hermina Cornelia Hoetink, geboren te Deventer op 27 december 1852. Aldaar overleden op 25 november 1858.

3. Bernardus Hoetink, geboren te Deventer op 27 september 1854. Overleden te 's-Gravenhage op 6 december 1927. (De sinoloog).

4. Anna Berendina Hoetink, geboren te Deventer op 5 november 1856. Aldaar overleden op 20 november 1857.

¹ Deze stamreeks van Dien Hoetink is vervaardigd door A.J.W. van Voorthuysen en is door de schrijver vergeleken met en bewerkt aan de hand van de 'Aantekeningen betreffende de familie Hoetink', verzameld door B. Hoetink. (familiearchief drs. H.R. Hoetink, Frankrijk).

² De naam Hoetink is een Saksische patroniem-vorm (een achternaam ontstaan door het samenvoegen van een voornaam met een achtervoegsel): Hoet-ink. De oorspronkelijke voornaam zou zijn geweest: 'Oetse'. Oetse (m.) is een andere schrijfwijze voor Oedse en Oedse is op zijn beurt weer de patroniem van Oede (m.). Oede verwijst of naar de H. Oda (v.) of Odrada (Oudgermaans): 'De rijke aan raad', of naar de H. Ode (m.), Odivinus of Odde (Oudgermaans): 'De vriend van de rijkdom of 'de met rijkdom gezegende'. Huizinga, *Complete lijst van namen*, 38, 63-64. Huizinga, *Complete lijst van voornamen*, 162-163

5. Hermina Cornelia Hoetink, geboren te Deventer op 28 januari 1859. Aldaar overleden op 7 februari 1859.
6. Berend Jan Hoetink, geboren te Deventer op 7 augustus 1860. Overleden te 's-Gravenhage op 2 maart 1928. (De hoofd directeur van het kadaster en de vader van mr. Gerritdiena Johanna – Dies – Hoetink de eerste vrouwelijke ambtenaar van de gemeente 's-Gravenhage. Aldaar geboren op 21 september 1889).
7. Hendrik Richard Hoetink, geboren te Deventer op 12 augustus 1863. Overleden te Rijswijk op 11 februari 1922. (De arts). **zie II.**
8. Julius Gerhardus Hoetink, geboren te Deventer op 11 augustus 1865. Overleden te Groningen op 16 maart 1935. (De notaris).

IV overgrootvader: Bernardus Hoetink, geboren te Zutphen op 24 januari 1796. Overleden te Deventer op 30 juni 1861.

gehuwd met: Johanna Kluvers, geboren te Wijhe op 23 januari 1801. Overleden te Deventer op 22 september 1851.

uit dit huwelijk:

1. Julia Gerharda Hoetink, geboren te Deventer op 9 februari 1823. Aldaar overleden op 25 februari 1870.
2. Hendrik Richard Hoetink, geboren te Deventer op 13 mei 1825. Overleden te 's-Gravenhage op 21 november 1907. **zie III.**
3. Antonie Gerhardus Hoetink, geboren te Deventer op 7 januari 1827. Overleden te Uitgeest op 12 juni 1856.
4. Arend Hoetink, geboren te Deventer op 15 maart 1829. Aldaar overleden op 2 maart 1908.
5. Jacobus Arnoldus Hoetink, geboren te Deventer 19 augustus 1831. Aldaar overleden op 28 oktober 1889.
6. Bernardus Hendrikus Hoetink, geboren te Deventer op 23 januari 1834. Aldaar overleden op 2 augustus 1834.
7. Gerharda Christina Elisabeth Hoetink, geboren te Deventer op 9 juli 1836. Aldaar overleden op 7 april 1839.
8. Bernarda Johanna Hoetink, geboren te Deventer op 4 december 1838. Aldaar overleden op 8 april 1919.
9. Bernardus Hendrikus Hoetink, geboren te Deventer op 7 juni 1841. Plaats en datum van overlijden niet bekend.
12. Jacobus Egbertus Hoetink, geboren te Deventer op 28 september 1843. Aldaar overleden op 18 juli 1920.

V betovergrootvader: Rickelt Theunissen Hoetink ook genaamd Hoetinck, gedoopt te Zutphen op 13 september 1744. Aldaar begraven op 26 juli 1796.

gehuwd met: Judith Egberts, gedoopt te Groenlo op 26 september 1751.
Overleden te Zutphen op 22 mei 1832.

uit dit huwelijk:

1. Arent Hoetink, geboren te Zutphen op 5 oktober 1773. Aldaar overleden op 29 augustus 1782.
2. Johanna Elisabeth Hoetink geboren te Zutphen op 21 december 1774. Aldaar overleden op 6 april 1816.
3. Jacobus Egbertus Hoetink, geboren te Zutphen op 30 maart 1777. Aldaar overleden op 12 oktober 1849.
4. Hendrina Hoetink, geboren te Zutphen op 4 december 1778. Aldaar begraven op 30 december 1781.
5. Rachel Hoetink, geboren te Zutphen op 30 oktober 1780. Aldaar overleden op 23 mei 1841.
6. Hendrik Jan Hoetink, geboren te Zutphen op 30 oktober 1780. Aldaar overleden op 31 juli 1832.
7. Arent Hoetink, geboren te Zutphen op 28 januari 1784. Aldaar overleden op 3 maart 1870.
8. Hendrikus Hoetink, geboren te Zutphen op 23 augustus 1785. Aldaar overleden op 9 juni 1786
9. Hendrikus Hoetink, geboren te Zutphen op 16 april 1787. Overleden te Harderwijk op 21 september 1831.
10. Anthonya Marya Hoetink, geboren te Zutphen op 30 april 1789. Aldaar overleden op 15 februari 1831.
11. Isaac Hoetink, geboren te Zutphen op 13 september 1792. Aldaar overleden op 19 juni 1862. (Dit is de vader van 'prof.' Gerrit Christiaan Richard Hoetink, geboren te Zutphen op 21 november 1851. Overleden te Velp op 14 januari 1913).
12. Bernardus Hoetink, geboren te Zutphen op 24 januari 1796. Overleden te Deventer op 30 juni 1861. **zie IV.**

VIoudvader: Arent Tonissen ook genaamd Theunissen, gedoopt te Voorst op 15 oktober 1699. Begraven te Zutphen op 25 april 1796
gehuwd met: Hendrina Rijkkels, geboren te Brummen op 13 november 1718. Begraven te Zutphen op 24 november 1758.

uit dit huwelijk:

1. Derk Jan Tonissen, gedoopt te Zutphen 8 oktober 1741. Plaats en datum van overlijden niet bekend.
2. Jan Tonissen, gedoopt te Zutphen op 20 maart 1743. Plaats en datum van overlijden niet bekend.
3. Rickelt Tonissen, gedoopt te Zutphen op 13 september 1744. Aldaar begraven op 26 juli 1796. **zie V.**

4. Jan Tonissen, gedoopt te Zutphen op 13 december 1746. Aldaar begraven op 14 april 1814.
5. Bernardus Tonissen, gedoopt op 7 november 1748. Plaats en datum van overlijden niet bekend.
6. Jacob Tonissen, gedoopt op 1 december 1750 te Zutphen. Aldaar begraven op 13 augustus 1767.
7. Rachel Tonis, gedoopt te Zutphen op 14 januari 1753. Aldaar begraven op 4 december 1756.
8. Sara Tonis, gedoopt te Zutphen op 21 oktober 1755. Overleden te Doesburg op 4 november 1827.
9. Rachel Tonis, gedoopt te Zutphen op 5 april 1758. Aldaar begraven op 2 juni 1809.

VII oudgrootvader: Tonis Arents, geboren rond 1665, wonende te Voorst op de Hoetinckshoeve in de buurtschap Empe onder Voorst. (Thans Oudhuizerstraat 23).

gehuwd met: onbekend.

kinderen:

1. Jenneken Tonis, gedoopt te Voorst op 2 juni 1698
2. Arent Tonissen, geboren te Empe onder Voorst, gedoopt te Voorst op 15 oktober 1699. **zie VI.**
3. Hermen Tonissen ook genaamd Harmen, gedoopt te Voorst op 22 juni 1704.
4. Marijten Tonis, gedoopt te Voorst op 6 februari 1707.

Bijlage C

Brief d.d. 18 april 1944 van ir. S.L. Louwes aan *Freiherr* dr. J.C.G. von der Wense

Afschrift

's-Gravenhage, 18 April 1944

Den Heer Von der Wense

Met zeer veel belangstelling nam ik kennis van Uw schrijven van 18 Maart j.l., FW/Ldw K 140/1 – 2733 G/Gu, inzake de toename van den zwarten handel enz. Ik moge mij veroorloven – mede naar aanleiding van de discussies, die wij den laatsten tijd over dergelijke aangelegenheden hadden – eenigszins dieper op het door U gestelde probleem in te gaan.

Vooropgesteld zij, dat ik met het doel, dat U stelt volkomen instem. Zonder eenigen twijfel is waar, dat er zich in het laatste jaar meer verschijnselen hebben geopenbaard, die wijzen in de richting van een verminderde effectiviteit van de uitvoering der maatregelen genomen voor de voedselvoorziening.

Het lijkt mij in de eerste plaats gewenst om eens te trachten na te speuren, welke de oorzaken van dit verschijnsel kunnen zijn. In het algemeen kan men zeggen, dat tot den herfst 1942 er op de invoering der voedselvoorzieningsmaatregelen weinig aanmerkingen te maken waren. Wel kwamen er toen natuurlijk en ook toen reeds in eenigszins stijgende mate overtredingen voor, maar bij de overgrootte meerderheid van het Nederlandsche volk bestond toen nog de meening, dat het onfatsoenlijk was aan den clandestiene handel deel te nemen.

Ik schrijf deze toename in dien tijd toe aan de toenemende geldruimte, die volgde uit de liquiditeit der voorraden, maar die vooral is gestimuleerd door de opheffing der deviezenregelingen tusschen Duitschland en Nederland.

Nadien is de U bekende rede van den Heer Reichsmarschall over den zwarten handel en de rantsoenering in de bezette gebieden, waaronder Holland met name werd benoemd, helaas gebleken een eerste machtige stoot te zijn geweest tegen het toentertijd hier nog zeer goed functionneerende apparaat onzer voedselvoorziening. Hoevele Nederlanders hebben mij niet gezegd, dat als van hoogste Duitse zijde toch van ons verwacht werd dat we

zwarten handel dreven, er ook geen enkele aanleiding was om het niet te doen en hoevele tien- of honderdduizenden, die het niet zeiden, hebben hetzelfde gedacht en getracht te doen.

Deze stoot trof nog des te harder, toen kort na deze rede de economische grenzen tusschen Nederland en Duitschland en dus ook de grenscontrôle werden opgeheven. Deze maatregel heeft zeer veel kwaad bloed gesticht, vooral ook onder de boeren. Deze hadden daardoor steeds minder het gevoel dat hetgeen zij produceerden ook inderdaad aan het eigen volk ten goede zou komen.

In denzelfden tijd is te niet gedaan de aan den Heer Roskam bij zijn optreden als boerenleider gegeven en gepubliceerde toezegging, dat vanuit Nederland alleen export tegen compensatie zoude plaats hebben, zoolang de Nederlandsche rantsoenen niet boven de Duitsche lagen. De als gevolg van de intrekking dezer toezegging toegenomen export heeft een zeer sterken stimulanus gegeven aan de door het volk in zijn algeheelheid loopende en gaarne geloofde geruchten, dat het aan den export en aan dezen alleen te wijten is, dat de voedselvoorziening tot het huidige lage peil is afgedaald. Mijn rede voor de persconferentie is door de overgrootste meerderheid van het volk als een soort beleediging aan het volksgeweten opgevat, omdat ik het waagde deze overtuiging tegen te spreken, en men geenerlei geloof hechtte aan de door mij genoemde cijfers. Toen bleek hoe zich heeft gewroken het verbod om cijfers te publiceren, welk verbod tot den vorigen herfst gegolden heeft. Ik heb meer dan eens met kracht aangedrongen op veel grootere publiciteit, maar tot den vorigen herfst tevergeefs en toen bleek het te laat te zijn.

Gedurende dezen tijd werden de Nederlandsche rantsoenen verlaagd en de Duitsche niet, maar werden deze zelfs op belangrijke punten verhoogd zoodat het verschil tusschen de Duitsche en Nederlandsche rantsoenen steeds toenam en dat, terwijl ons zwaardere exportverplichtingen werden opgelegd.

Gedurende den winter 1942/1943 ontwikkelde zich dus een stemming, die wel een uitstekende voedingsbodem kon worden genoemd voor een sterke verslapping van den wil tot medewerking aan de voedselvoorziening. Onder deze omstandigheden werden twee maatregelen getroffen, die wel is waar aanvankelijk niet rechtstreeks het voedselvoorzieningssterrein bleken te betreffen, maar die op de volksmeening als geheel een funeste uitwerking hadden, n.l. de geïntensiveerde tewerkstelling in Duitschland, zich manifesterende voor de bevolking in het uitreiken der Nusweise en de daarop plotseeling gevolgde terugbrenging van de Nederlandsche militairen in krijgsgevangenschap, die als zeer omvangrijk aangekondigd, uiteindelijk bleek slechts een gering percentage der dienstplichtigen te omvatten.

Uit den aard der zaak bracht de bevolking deze beide maatregelen met elkaar in verband. Op dezen laatsten maatregel volgde de stakingsbeweging,

die op een wijze onderdrukt werd, die niet in overeenstemming was met het rechtsgevoel van het Nederlandsche volk. Er tusschendoor liep de den landbouw direct niet rakende, maar dezen wel interesseerende, actie tegen de studenten.

Al deze maatregelen werden echter voor de voedselvoorziening van direct belang, toen er toe overgegaan werd de afgifte van de distributiebescheiden te verbinden aan de afstempeling van de stamkaart door de arbeidsbureaux. Welk een zeer slechte indruk deze maatregel op de bevolking zou maken en tot welke funeste gevolgen zij voor de handhaving der voedselvoorziening en de werkzaamheid van het apparaat zou leiden, heb ik U uitvoerig geschetst in mijn schrijven van 31 Mei 1943, A.Z. No. 426 Kabinet,¹ die niet op normale wijze in het bezit van distributiebescheiden konden komen, toch aan voedsel te helpen, heeft de bereidheid bij de boeren om al hunne producten in te leveren, sterk verminderd. Mijn in de laatste alinea vervatte waarschuwing, dat indien deze maatregel niet ongedaan zou worden gemaakt, geen garantie voor een goed verloop van de voedselvoorziening kon worden gegeven, is helaas gebleken niet zonder grond te zijn gegeven.

Sedert deze gebeurtenissen is het moreel eigenlijk explosieachtig gezakt. Sedertdien zijn geen maatregelen genomen kunnen worden, die een krachtig herstel van het moreel konden bewerken. Zelfs andersom. De intrekking van de toezegging van de vrijstelling der lichten 22, 23, en 24 ook in den landbouw heeft het vertrouwen in de toezeggingen en de bedoelingen van de bezettende macht en de onder deze werkende Nederlandsche overheidsorganen nog meer geschokt.

Het, ik moge wel zeggen niet zeer gelukkige beleid op het gebied der tewerkstelling, b.v. de hier telkens wisselende stelsels, maken dat voortdurend de rust wordt gestoord en dat heeft ten gevolge, dat het gezag van de overheid, van wie het volk verwacht, dat zij op rustige en rechtvaardige wijze haar maatregelen treft, geschaad wordt. Te licht wordt door al deze wijzigingen op dit gebied het gevoel gewekt bij de bevolking, dat de uitvoering van deze en ook wel anders, zelfs van met veel nadruk aangekondigde maatregelen, in de practijk nog wel zal meevallen en dat men verstandig doet zich er vooralsnog niet aan te storen.

Dit alles geschiedt in een tijd, dat de verzorging met voedingsmiddelen uit geheel natuurlijke oorzaken steeds minder wordt. Daarbij zijn nu de laatste maanden nog gekomen de onderwaterzettingen, welke de voedselpositie nog aanmerkelijk slechter maken. Wij zijn met onze rantsoenen zoover gekomen, dat het blote bestaan der menschen wordt bedreigd en honger of de dreiging van honger heeft nu een keer de neiging de grenzen tusschen het geoor-

¹ Deze bijlage is een letterlijke weergave van de oorspronkelijke brief. Het lijkt er op dat hier reeds in het originele exemplaar een stuk is weggevallen.

loofde en het niet-geoorloofde te doen vervagen. Zelfs conscientieuze en wetsgetrouwe menschen beginnen dan te wankelen, het algemeen belang verdwijnt tegenover het eigen belang en dat in een tijd, waarin dienen van het algemeen belang meer dan anders nodig is.

In een dergelijke tijd moeten uit den aard der zaak vele maatregelen worden genomen, die de bevolking niet begrijpt of begrijpen wil of die duidelijk tot strekking hebben het belang der bezettende macht te dienen. Heel gemakkelijk is het en de door mij gesignaleerde serie voorvallen leidt daar nog meer toe om alle overheidsmaatregelen zonder meer te vereenzelvigen, met het belang van de bezettende autoriteit. Medewerking aan deze maatregelen wordt in deze redeneering helpen van de bezettende macht en als een keer deze geestesgesteldheid is bereikt krijgt overtreding van voorschriften der overheid en dat is bij voedselvoorziening het stellen van de eigen verzorging en eigen voordeel boven de zorg van het algemeen, het aureool van vaderlandsliefde.

Wat staat nu aan de leiding der voedselvoorziening ten dienste om hiertegen op te treden, aan den goeden wil behoeft men niet te twijfelen. Als men nagaat, met welke middelen wij een dergelijke geestesgesteldheid moeten bestrijden, dan zal men tot de ontdekking komen, dat ze ontstellend gering zijn.

In de eerste plaats gaat het hier om de geestesgesteldheid van het geheele volk en wel speciaal die van de boeren.

De beste middelen om het gehele volk te bereiken zijn pers, toespraken op vergaderingen en radio. Het opnoemen dezer middelen is op zichzelf al voldoende antwoord. De invloed van de pers, die hier vroeger voor grote nationale belangen juist door zijn verschil op kleinere punten groot was, is zeer sterk teruggedaan. De pers heeft algemeen het cachet van de Nat. Soc. Beweging gekregen en het onloochenbare feit bestaat nu een keer dat de N.S.B. in de vier verlopen jaren geen invloed onder de bevolking heeft kunnen krijgen.

Over de radio behoeft ik niet verder te spreken, wijl de invloed van deze, die trouwens om dergelijke redenen als bij de pers uiteengezet, niet groot was, nu geheel uitgeschakeld is.

De mogelijkheid om tegenover den landbouw op de meest effectieve wijze te werken, n.l. via het vereenigingswezen, is sedert de stichting van den Landstand, die reeds door zijn principieelen opzet voor de boeren niet acceptabel was, maar die ook door zijn optreden ieder vertrouwen, dat nog bestond, heeft verloren, verdwenen.

Kort omschreven, is de positie van de leidinggevende organen van de Voedselvoorziening dus deze, dat wij hebben te vechten tegen een door allerlei omstandigheden buiten onze wil steeds slechter wordend moreel der

bevolking zonder te kunnen beschikken over voldoende middelen tot verweer.

Mijnerzijds is getracht om dit euvel, tenminste wat mijn apparaat betreft, te verhelpen, door het zenden van circulaires aan het toezichthoudend en ander personeel, het houden van vergaderingen en besprekingen en nu door het uitgeven van berichten. In hun eigen kring doen de leidinggevende personen precies hetzelfde, ieder naar eigen vermogen.

Daarnaast wordt er streng de hand aan gehouden, dat personeel, dat in zijn taak te kort schiet, speciaal toezichthoudend personeel, straf gecorrigeerd wordt.

U legt nu in Uw schrijven speciaal den nadruk op de toepassing van zeer strenge, afschrikwekkende maatregelen. Ik wil de beteekenis hiervan in economische delicten niet ontkennen en ik ben gaarne bereid daaraan, voorzover deze naar mijn oordeel effect kunnen sorteeren, mede te werken. Evenwel is hun werking beperkt. Ze werken slechts zoolang, als men werkelijk het rechtsgevoel er niet door beledigt. Zoude dit wel gebeuren, dan zou al gauw blijken, dat het uitvoerend en controlerend apparaat niet meer functioneert en gebruik zou maken van het eenige middel tot verweer waarover het beledigd rechtsgevoel beschikt, n.l. het niet constateren van het feit. Vooruit is niet te bepalen waar het optimum der afschrikwekkende werking ligt. Hier spreekt de volkpsyche zeer sterk mede en deze grens is in Nederland misschien eerder bereikt dan in andere landen. Ik zal mij niet begeven in de vraag of dit toe te juichen is dan wel te betreuren; het gaat hier om praktische maatregelen en niet om theoretische beschouwingen.

Het heeft dan natuurlijk ook geen zin, om door scherpere straffen het uitvoerend apparaat aan te zetten tot iets, dat tegen het rechtsgevoel ingaat. Hier is men aan het eind van de dwangmaatregelen. Ieder verdergaan kan dan wel den schijn geven van succes, maar kan het kwaad niet keeren, zal het zelfs bevorderen. Als men werkelijk de zaak wil dienen en niet achter een schijnsucces aanjagen, dan moet men eerlijk bekennen, dat hier ergens de grens is. Of deze is bereikt, weet ik niet, ik heb het gevoel, en werk ook sterk in deze richting, dat de bestraffing nog wel zwaarder kan zijn. Er is voorzover ik kan zien bij de tuchtrechters reeds een aanmerkelijke verbetering in dit opzicht te constateren.

Met door te gaan op dezen weg kunnen we nog wel iets bereiken, niet alles. Wat kan er dan wel gedaan worden? Ongedaan maken van datgene, wat in het verleden is geschied, gaat niet; wel zou men kunnen leeren van het verleden.

Uit het bovenstaande behoeft allerminst te volgen, dat wij nu maar bij de pakken moeten gaan neerzitten. De zaak waarom het gaat duldt geen defai-

tisme en alle middelen zijn ook nog allerminst uitgeput, vooropgesteld dat de volledige medewerking der Duitsche autoriteiten hiervoor wordt verkregen. Een grootere mate van publiciteit van alle voorvallen en cijfers op voedselvoorzieningsgebied is een eerste vereischte. Zeker, dit zal ook nog op bezwaren stuiten, wijl men niet geloofd wordt, maar een eerlijke en geregelde publicatie zal uiteindelijk tenminste eenig effect hebben. Wat is er nu verder nog te doen? Naast deze publicatie voor allen, vooral van cijfers en gegevens, regelmatig doorgaan met het personeel voor te lichten, mondeling en schriftelijk.

Het is niet mogelijk om nog boerenbijeenkomsten te organiseren, die door de grote massa der boeren worden bijgewoond, waar men hen over deze taken zou kunnen spreken.

Het voedselvoorzieningsapparaat heeft langen tijd geteerd op het in vooroorlogse jaren en ook in het eerste oorlogsjaar verkregen vertrouwen. Toen waren ook de maatregelen dikwijls impopulair, maar het overleg met de landbouwworganisaties maakte, dat deze ze in hun organen en op hun vergaderingen konden populariseeren en acceptabel maken. Sedert meer dan twee jaar ontbreekt deze gelegenheid en nu begint wel heel erg het gebrek aan deze brug over een zich voortdurende weer openende kloof tusschen regeerders en geregeerden zich te manifesteren. Er is geen schijn of schaduw van kans, dat de Landstand in deze leemte kan voorzien, men kan eerder zeggen, dat intensievere medewerking van den Landstand de zaak nog zal verergeren. Men kan dit betreuren, maar men doet verstandig met de feiten te erkennen.

Om evenwel kans op succes te hebben, dien ik geruggesteund te worden door de zekerheid, dat geen export zonder compensatie zal plaatshebben en voor den tuinbouw, zooals ik trouwens reeds elders heb uiteengezet, dat het systeem van procentueele export van het aan de veiling aangevoerde vervangen wordt door een gefixeerden export tegen compensatie.

Als de toezegging van Duitsche zijde in dezen geest verkregen kon worden en er is nu alle aanleiding voor na de inundatie, dan zie ik de mogelijkheid de activiteit van het personeel tot het uiterste te kunnen prikkelen. Dan zal zware bestraffing der overtreders, die dan heel duidelijk zullen zijn gericht tegen het belang van het eigen volk, de instemming niet alleen van het uitvoerend en controleerend apparaat, maar ook van het weldenkend deel der bevolking, hebben. Er is naar mijn meening vermoedelijk reeds onder den invloed van onze actie van dezen winter onder de bevolking zelve een antipathie tegen den zwarte handel aan het vormen en ik geloof, dat een op deze wijze opgezette actie mede daardoor succes zal hebben en niet alleen verder afglijden zal voorkomen, maar ook het gezonken moreel weer zal opheffen.

Op deze wijze wordt een organisch geheel verkregen, waarvan strenge bestraffing een onderdeel vormt.

DE DIRECTEUR-GENERAAL VAN DE
VOEDSELVOORZIENING,

w.g. Louwes.

Bijlage D

Schema van de organisatie van de voedselvoorziening.¹

¹ Uit: G.M.T. Trienekens, *Tussen ons volk en de honger*, bijlage.

